

УДК 336.148:634 (477)
© 2013

Л.В. Прудивус

*Національний
науковий центр «Інститут
аграрної економіки»*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ОПТОВИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ*

Досліджено питання державної підтримки створення та функціонування оптових сільськогосподарських ринків в Україні, а також їх роль в діяльності малих сільськогосподарських утворень. Державна фінансова допомога для оптових ринків сільськогосподарської продукції може також здійснюватися через надання позик, кредитів тощо. Будівництво оптових ринків сільськогосподарської продукції є важливим етапом розбудови системи логістики продовольства з метою забезпечення стабільності доходів сільськогосподарських товаровиробників та сприяння розвитку підприємництва. У розбудові оптових сільськогосподарських ринків є й інтерес держави — це безпека продукції, надходження до бюджету, створення робочих місць та розвиток дрібного і середнього підприємництва.

** Науковий керівник —
доктор економічних наук,
професор В.П. Горьовий*

Ключові слова: *оптові сільськогосподарські ринки, аграрний ринок, державне регулювання, реалізація сільськогосподарської продукції.*

Нинішня інфраструктура аграрного ринку в Україні не зорієнтована на швидке просування такої продукції до споживачів. Це призводить до нестабільної цінової ситуації, неефективного використання матеріально-технічних ресурсів, обмеження можливостей щодо забезпечення населення доброякісною сільськогосподарською продукцією в широкому асортименті і за доступною ціною, а також додаткових витрат виробників, переробників, споживачів.

Створення оптових ринків сільськогосподарської продукції з вільним доступом до них агровиробників сприяє їх стабільному економічному розвитку та прозорому формуванню ціни з урахуванням попиту та пропозиції.

Результати досліджень. Проблема неефективності аграрних ринків існує не лише в Україні, а й в інших країнах світу. Враховуючи соціальну їх важливість, уряди багатьох країн застосовують практику прямої підтримки неефективних суб'єктів цих ринків, найчастіше фермерів. Останнім часом віддають перевагу інвестиційній підтримці розвитку інфраструктури цих ринків, що дає змогу впроваджувати сучасні технології зберігання та накопичення оптових партій надлишкової сільгосппродукції і спрямовувати її потоки на експорт — й таким чином отримувати додаткові доходи, а також

відмовитися від негативної практики стримування зростання обсягів виробництва сільгосппродукції з метою утримання її оптимальної внутрішньої ціни.

За останні роки в економіках розвинених країн було сформовано лише невелику кількість нових ринків. У Великій Британії нині до 75% усіх фруктів та овочів реалізуються поза оптовими ринками. У майбутньому потреба в оптових ринках зростатиме в країнах, що розвиваються, зокрема в Україні, а також у великій кількості розвинених країн [3]. Так оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі України у 2012 р. становив 1 093 290,8 млн грн, зокрема продовольчих товарів — 215 169,0 і непродовольчих — 878 121,8 млн грн. При цьому порівняно з 2005 р. оптовий товарооборот підприємств оптової торгівлі збільшився майже на 47% [7]. Частка реалізації сільськогосподарської продукції її виробниками на ринку через власні магазини, ятки, палатки досить незначна, лише овочі закритого ґрунту, баштанні та мед реалізуються в обсягах понад 20% [8].

Постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 № 562 затверджено Державну цільову програму створення оптових ринків сільськогосподарської продукції (далі — Програма).

Оптовий ринок сільськогосподарської продукції — це юридична особа, предметом діяльності якої є надання послуг, що забезпечують здійснення оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією, і якій в установленому Законом України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» порядку надано статус оптового ринку сільськогосподарської продукції [1].

Відповідно до Програми розв'язати проблеми, пов'язані зі створенням оптових ринків сільськогосподарської продукції, можна, застосовуючи два варіанти, що передбачають: *перший* — розвиток мережі оптових ринків через самостійне залучення ними кредитів та інвестицій; *другий* — надання державної підтримки водночас зі створенням сприятливих умов для залучення інвестицій, зокрема через спрощення процедури виділення земельних ділянок під будівництво приміщень для оптових ринків.

Основні завдання і заходи з виконання Програми полягають у: розробленні проектів нормативно-правових актів з питань діяльності оптових ринків сільськогосподарської продукції; створенні мережі оптових ринків, зокрема за рахунок коштів державного бюджету у сумі 1200 млн грн; сприянні створенню об'єднання оптових ринків та їх подальшої інтеграції у міжнародні організації оптових ринків [2].

З метою реалізації зазначених положень Кабінетом Міністрів України ухвалено постанову від 11.02.2010 № 141 «Про затвердження Порядку набуття юридичною особою статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції», а Мінагрополітики затверджено наказами від 25.11.2009 № 830 — Порядок надання асоціації оптових ринків сільськогосподарської продукції статусу саморегульованої організації, від 19.02.2010 № 73 — Типові правила роботи оптових ринків сільськогосподарської продукції; від 02.03.2010 № 109 — Положення про комісію з питань надання юридичній особі статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції Міністерства аграрної політики України та її складу.

Запланованим результатом виконання Програми у 2009–2013 рр. є створення 25 оптових ринків сільськогосподарської продукції; формування сучасної мережі таких ринків; забезпечення товаровиробникам належних умов для продажу власної сільськогосподарської продукції на оптових ринках; сприяння зниженню рівня споживчої інфляції; збільшення обсягу виробництва плодоовочевої продукції; створення близько 3 тис. робочих місць.

Правові засади організації діяльності опто-

вих ринків сільськогосподарської продукції в Україні та регулювання відносин у цій сфері, що спрямовані на захист прав і законних інтересів агроваровиробників, які здійснюють оптовий продаж сільськогосподарської продукції власного виробництва, визначено Законом України від 25.06.2009 № 1561 «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції».

Відповідно до ст. 13 Закону України від 25.06.2009 № 1561 «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» передбачено надання державної фінансової допомоги оптовим ринкам сільськогосподарської продукції у період їх становлення, зокрема оптовим ринкам сільськогосподарської продукції незалежно від форми власності та організаційно-правової форми у період їх становлення надається фінансова допомога за рахунок коштів Державного бюджету України на безповоротній та/або поворотній основі [1].

Державна фінансова допомога для оптових ринків сільськогосподарської продукції може також здійснюватися через надання позик, кредитів та будь-яким іншим способом.

Період становлення оптового ринку сільськогосподарської продукції дорівнює терміну виконання проекту (бізнес-плану) створення та організації діяльності юридичної особи у статусі оптового ринку сільськогосподарської продукції, але не може перевищувати 7-ми років з дня набуття оптовим ринком сільськогосподарської продукції такого статусу.

Для надання державної фінансової підтримки Кабінетом Міністрів України у проектах Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» може бути передбачено видатки на створення та забезпечення діяльності оптових ринків сільськогосподарської продукції. Головним розпорядником бюджетних коштів на створення та забезпечення діяльності оптових ринків сільськогосподарської продукції, є центральний орган виконавчої влади.

Крім того, Кабінет Міністрів України може передбачати у проектах Закону України «Про Державний бюджет України» субвенції з Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим обласним бюджетам з їх подальшим перерозподілом для бюджетів місцевого самоврядування на виконання інвестиційних проектів і створення оптового ринку сільськогосподарської продукції та забезпечення його діяльності.

Мінагрополітики України у 2010 р. було започатковано бюджетну програму «Фінансова підтримка створення оптових ринків сільськогосподарської продукції».

З 2011 р. створення мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції проводиться в рамках національного проекту «Зелені ринки — створення мережі регіональних оптових продовольчих ринків». У 2010 р. на будівництво оптових ринків сільськогосподарської продукції з держбюджету було передбачено 36 млн грн, у 2011 — 198 млн грн, у 2012 — 248 млн грн. На 2013 р. у державному бюджеті кошти на пряму підтримку оптових ринків сільськогосподарської продукції не передбачені. Водночас за бюджетною програмою 2801180 «Фінансова підтримка заходів в АПК» передбачено асигнування за загальним фондом в обсязі 91,8 млн грн та за спеціальним фондом — у розмірі 5 млн грн, частка яких, можливо, буде спрямована на підтримку створення оптових ринків сільськогосподарської продукції [6].

Слід відзначити, що вже у 2013 р. створення мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції зазнало істотних змін. Через нестачу коштів було вирішено розгортати їх будівництво не біля кожного обласного центру, як це очікувалося раніше, а лише поблизу міст-мільйонників. Крім того, проблемами створення мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції є висока вартість землі для розміщення таких ринків, необхідність значних обсягів інвестицій і тривалий строк їх окупності, а також бюрократичні перепони під час започаткування бізнесу.

Зокрема, активно діючими в Україні є 5 оптових ринків сільськогосподарської продукції: «Шувар» у Львівській області, «Нежданий» у Херсонській області, «Столичний» у Києві, «Господар» у Донецькій, «Чародій» у Черкаській областях. Будівництво ще 6-ти оптових ринків сільськогосподарської продукції (в Одесі, Запоріжжі, Маріуполі, Херсоні, Харкові і Рівному) завершується. Отже, на сьогодні статус оптових ринків сільськогосподарської продукції отримали 11 юридичних осіб, які реалізують проекти зі створення таких ринків з сучасною інфраструктурою у Львівській, Київській, Запорізькій, Одеській, Донецькій, Харківській, Херсонській, Рівненській, Луганській, Черкаській і Миколаївській областях.

У 2012 р. отримав статус оптового сільсько-

господарський ринок «Шелен» у м. Рівне, відкриття заплановано на травень 2014 р. Планується введення до кінця 2013 р. першого в Україні виробничо-оптового ринку «Янтар» в селищі Молодіжне Херсонської обл., який матиме електронну біржу, логістичні центри і єдиний у країні річковий термінал. Крім продажу продукції, тут провадитиметься збирання врожаю, його зберігання, продаж та експорт. Загальна торговельна площа ринку разом з інтертерміналом становитиме близько 260 га [6].

З набуттям статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції зазначені суб'єкти мають право на отримання державної фінансової підтримки відповідно до механізму, визначеного постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті, для надання фінансової підтримки для створення оптових ринків сільськогосподарської продукції» від 29.09.2010 № 893.

У розбудові оптових сільськогосподарських ринків є й інтерес держави — це безпека продукції, надходження до бюджету, створення робочих місць і розвиток дрібного та середнього підприємництва. Такі ринки розраховані на високорентабельні культури, тому з фермерського господарства в 10 га селянин може легко отримати 200–400 тис. грн чистого прибутку на рік, при цьому враховуючи інтереси покупця [9].

В Україні оптові ринки сільськогосподарської продукції є виключно комерційними проектами приватних інвесторів, яким держава надає певні пільги.

Наразі відкритими залишаються питання невизначеності сертифікаційних критеріїв за надання переваги проектам оптових ринків, нагальними проблемами також є відсутність оптової торгівлі вітчизняною продукцією та відсутність співпраці адміністрацій оптових ринків з організаціями сільськогосподарських товаровиробників [5].

Крім того, в Україні існує 35 акредитованих товарних бірж, 247 агроторгових домів, 1627 оптово-плодоовочевих ринків, проте не досягнуто кінцевої мети — формування цивілізованого посередника між безпосереднім виробником продукції та споживачем.

Висновки

У 2010 р. в Україні запроваджено окрему бюджетну програму «Фінансова підтримка створення оптових ринків сільськогосподарської продукції» та спрямовано з держав-

ного бюджету на їх підтримку понад 350 млн грн, однак таких, що активно діють, є лише 5 оптових ринків із запланованих 25. Це не сприяє формуванню цивілізованого посередни-

ка між безпосереднім виробником продукції і споживачем. Наслідком цього є нестабільність кон'юнктури ринків, недотримання безпосередніми товаровиробниками значної час-

тини прибутку, яка переходить до посередників-торговців, а також повільний, а то й деградує розв'язок підприємництва в агровиробництві.

Бібліографія

1. Закон України «Про оптові ринки сільгосппродукції»//Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 51 (18.12.2009). — С. 755.
2. Державна цільова програма створення оптових ринків сільськогосподарської продукції. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. № 562//Офіц. вісн. України. — 2009. — № 43 (19.07.2009). — С. 1434.
3. Лисюк В.М. Стратегія розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні//Економічні інновації. — 2011. — Вип. 43. — С. 151–160.
4. Нехайчук Д.В. Про створення оптового ринку сільськогосподарської продукції як передумови успішної реалізації кластерного підходу в агросекторі Автономної Республіки Крим//Економіка харч. промсті. — 2011. — № 4 (12). — С. 62–67.
5. Обговорюємо питання функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції//ре-

жим доступу: <http://www.kopartners.com.ua/ukr/news/obgovoryuemo-pitannya-funkcionuvannya-optovih-rinkiv-silskogospodarskoyi-produktsiyi>

6. Першочергові заходи щодо розвитку інфраструктури аграрного ринку в Україні. Аналітична записка//Режим доступу <http://www.niss.gov.ua/articles/1086/>

7. Статистичний бюлетень «Реалізація продукції сільськогосподарськими підприємствами за 2012 рік»/Держ. служба статистики України. — К., 2013.

8. Статистичний збірник «Оптова і біржова торгівля України»/Держ. служба статистики України. — К. 2012.

9. Федішин Р. «Оптові ринки сільськогосподарської продукції враховують інтереси як селян, так і кінцевих покупців»[http://www.agroinvest.org.ua/ukr/?nid-news\[213&ntype=agsector](http://www.agroinvest.org.ua/ukr/?nid-news[213&ntype=agsector)

Надійшла 2.08.2013.

ВІСТІ З НАУКОВИХ УСТАНОВ

ВИРОБНИЦТВО МОЛОКА У НОРВЕГІЇ

Основою норвезького сільського господарства є тваринництво, яке повністю задовольняє потреби населення країни у м'ясі, молоці і молочних продуктах.

В останні 10 років у країні спостерігаються такі тенденції: загальне зменшення поголів'я корів і молочних стад за одночасного зростання корів у стадах, а також їх продуктивності і якості молока. Так, у 2006 р. зареєстровано 265380 корів, а наявність молочних стад — 14700, середня кількість корів у стаді — 18 гол., надій на корову за рік — 6586 кг, уміст жиру в молоці — 4,16%, білка — 3,45%. У 2012 р. аналогічні показники були такі: 237500; 10350; 23,5; 7303; 4,19 і 3,40.

Наразі основною молочною породою в країні є норвезька червона. У цілому в 2012 р. досягнуто високого рівня продуктивності корів — надою і виходу молочного жиру та білка (таблиця).

Молочна продуктивність корів різних порід

Порода	Підконтрольних корів, гол.	Продуктивність корів за 305 днів лактації				Міжотельний період, днів
		Надій, кг	Уміст у молоці, %		сума: жир + білок, кг	
			жиру	білка		
Голштинська	1059	8616	4,06	3,32	635,9	393
Джерсейська	855	5584	5,77	3,87	548,3	394
Норвезька червона	140650	6870	4,15	3,37	516,6	380

М.С. Гауриленко,
кандидат сільськогосподарських наук
Інститут
розведення і генетики тварин НААН